

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBOKWANE/HLAKOLA 2014

MEPUTSO: 70

NAKO: 2 diiri

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 16.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo ka šedi.
2. Bala letlakala le ka tlhokomelo pele o thoma go araba dipotšišo.
3. O se ke wa leka go bala lephephe ka moka. Lebelela diteng letlakaleng le le latelago gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tšeo o di badilego. Ka morago ga moo, bala dipotšišo gomme o kgethe tšeo o nyakago go di araba.
4. Lephephe le arotšwe ka DIKAROLO tše NNE:

KAROLO YA A:	Padi	(35)
KAROLO YA B:	Papadi/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Kanegelokopana	(35)
KAROLO YA D:	Theto	(35)
5. Latela ditaelo tšeo di hwetšwago mathomong aKAROLO ye NNGWE le ye NNGWE ka kelohloko.
6. Araba dipotšišo tše PEDI fela. E TEE go tšwa go ye nngwe ya dikarolo tše PEDI. Diriša lenaneotekolo.
7. Nomora dikarabo tša gago go swana thwii le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
8. Thoma KAROLO ye NNGWE le ye NNGWE letlakaleng le LEFSA.
9. Ngwala ka bothakga, ka mongwalo wa go balega.
10. Kakanyo mabapi le taolo ya nako: Šomiša tekano ya metsotso ye e ka bago ye 60 KAROLONG ye NNGWE le ye NNGWE.

LENANETEKOLO:

KAROLO YA A: PADI			
Araba potšišo e TEE fela.			
NOMORO YA POTŠIŠO	POTŠIŠO	MEPUTŠO	NOMORO YA LETLAKALA
1. <i>Kgati ya moditi</i>	Potšišo ye telele	35	5
GOBA			
2. <i>Kgati ya moditi</i>	Dipotšišo tše kopana	35	5
KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA			
Araba potšišo e TEE fela.			
3. <i>Di šitile Phaahla</i>	Potšišo ye telele	35	8
GOBA			
4. <i>Di šitile Phaahla</i>	Dipotšišo tše kopana	35	8
KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA			
Araba potšišo e TEE fela.			
5. O swere jackpot	Potšišo ye telele	35	11
GOBA			
6. Ngwetši ya mmaMoraka le Monna o bolawa ke seo a se llogo	Dipotšišo tše kopana	35	11
KAROLO YA D: THETO			
Araba dipotšišo tše PEDI fela.			
7. Go Pokolo	Dipotšišo tše kopana	17½	13
GOBA			
8. Matete a lefase	Dipotšišo tše kopana	17½	14
GOBA			
9. Tebatšo	Dipotšišo tše kopana	17½	15
GOBA			
10. Motsemollakoma	Dipotšišo tše kopana	17½	16

LENANETEKOLO/LENANEOTSHWAYOTSHWAYO

- Dira leswao (✓) go lenaneotekolo le le latelago go kgonthišiša ge e ba o lateletše ditaelo gabotse.

KAROLO	NOMORO YA POTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	LESWAO
A: Padi (potšišo ye telele goba ye kopana)	1–2	1	
B: Papadi/Terama (potšišo ye telele goba ye kopana)	3–4	1	
C: Dikanegelokopana (potšišo ye telele goba ye kopana)	5–6	1	
D: Theto	7–10	2	

KAROLO YA A: PADI

Araba potšišo ye TELELE goba ye KOPANA (setsopolwa).

KGATI YA MODITI – OK Matsepe**POTŠIŠO YA 1**

Sekaseka dimelo tša baanegwa ba ba latelago ka mantšu a go se fete a 300:

- Mmatshepho
- Sefatamollo
- Nkgotlelele

[35]**GOBA****POTŠIŠO YA 2**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo ka tšona.

2.1 SETSOPOLWA SA A

E bile e botse ge a bolela ka mokgwa woo, gomme yo a ilego a emelela o ile a re:

'Ka boikokobetšo bjo bogolo go mong wa rena le lekgotla ka moka, ke taba ye botse ge kgoši a re kgopela gore re ntšhe maikutlo a rena ka gore ka mehla ga go bjalo. Ka mehla kgoši o re nyaka dimpho le ditseka tše dingwe, e re ge re swanetše go itela mašwana a go di hloka le gore bonnyane bjo bo lego ntshe ke bja go ipoka manong fela, a re yena ga a fetolwe, ge a boletše o boletše, gomme go swanetše go phethega ka wona mokgwa woo. Yo a paletšwego go phetha thato ya kgoši ka lebaka la mepatego ya lapa o amogwa tšhemo goba a thopelwe seruiwa; ka go realo kgoši a se ne le taba gore o godišetša motho yoo bošwana bja patego eupša yena a šeditše fela ge a phethile thato ya gagwe; gomme yena le lapa la gagwe ba kgeba segošane mola setšhaba sa gagwe se lalela se bile se fihlola ka meetse ...'

'Homola, lefeela tena! Ke dilo mang tšona tšeo o di boletago gomme o tlogetše tšeo ke le bileditšego tšona ...?'

'A go homole wena kgoši gobane felo fa o re bileditše go tla go bolela! O re a homole? Go homola moo ga se sona a llago ka sona ge a re o re biletša go tla go ba dimumu mo kgorong? Kgoši, lesetša Kutollo gore a ntšhe se se lego ka mafahleng a gagwe! Emelela o tšwele pele wena Kutollo, re ka tenwa ke bofšega bjale gona!'

Mongangapane o ile go bolela ka mokgwa woo, kgoši a selekega moo a ilego a se tsebe gore a ka reng; ya re ge a ema ka dinao gore a ngale a ikele ka lapeng bjalo ka mehla a tlogelago banna kgorong ge a lebanywa le taba ya gagwe, Mongangapane a re:

'Lehono gona kgoši ge o ka etša ka mehla wa ngalela ka lapeng, ke gona o tlogo go tseba gore ge ba re kgoro e ja mong wa yona ba šupa eng! Wena nke lehono o leke bjalo ka mehla re bone ge gonabjalebale o ka se be o le difarong tša badimo mola lapa lela la gago le hlogaditšwe le ka mollo! Ga ke go ganetše, ke re wena leka fela!'

[Letl. 36]

- 2.1.1 Go ya ka tsebo ya gago ya padi ye, ke taba efe ye e rerwago mo? (2)
- 2.1.2 Efa ntlha tše PEDI tšeo di laetšago gore tikologo ye ke ya segologolo. (2)
- 2.1.3 Na ke thulano ya mohuta mang ye e tšwelelago setsopolweng se? Fahlela karabo ya gago. (2½)
- 2.1.4 Setsopolwa se se tšweletša kgoši bjalo ka motho wa mohuta mang? Efa dintlha tše PEDI. (4)
- 2.1.5 Moya wo o fokago setsopolweng se ke wa mohuta mang? Fahlela. (2)
- 2.1.6 Ke thuto efe ye e tšweletšwago ke mantšu a Mongangapane? (2)
- 2.1.7 Maikutlo a Mongangapane ke afe go ya ka setsopolwa se? Fahlela. (3)

2.2 SETSOPOLWA SA B

Lentšu le ile ge le fihlelela Mmatshapho le ngwetši wa gagwe, e lego Thibathibetša, gammogo le monna wa Ntlogele, e lego Nkgotlelele, morwa wa Thibathibetša, gwa se be mang a tsebago gore gabotsebotse go swanetšwe go dirwa eng ka mokgwa ofe. Le ile ge le fihlela Sefatamollo, morwa wa Ntshwarele yoo a paletšwego ke go tswala Thalla, tša wa mahlokomabe ka tshwanelo, fela go magoši a mangwe ya ba todi le dinose ka gore ge taba e sa amane nago – ke ka lebaka la eng ge o swanetše go nyama?

Go ile go ba ka mokgwa woo ya ba e le ge go thomegile tše e lego ditabataba, ngwana a re go tseba ka kgoro yabo gwa letšwa diphafala le diletšo tša motse ka moka; aowa ruri, lethabo la ntshe le ile la be la feta la mohla wola wa lenyalo la batswadi. Nkgotlelele o be a thabetše ge ruri a kgonne go hlola motho bjalo ka banna ka moka, Ntlogele yena a thabetše ge a ba imolotše ka go ba khutšiša go hlwe ba le kgakanegong, kudukudu a thabetše ge e le mothepe wa mathomo yo a tšwago kgorong ya Theogedi yo a belegego kgoši.

Di ile go tsenelela ka mogopolong le mokong gammogo le ka mading a Mmatshehla, a se ke a tseba gore na o a lora goba o hloma bjang. O ile mo a inaganego gabotse a bona go se bokaone bjo bo phalago gore a ba imetše ka go ikgaša bogadi. Gobagobane ke wa tšeo o dirile gore a tsene ka kgoro le sefero ka sekgalela, a direlela gore a bonwe ke mang le mang gobane o lala o re kgoro le sefero di kae, ke go tšhaba go itebanya le mabothata. Go fihleng gagwe o be a nnošinoši go etša letšatši lela a belegwego ka lona go laetša gore o be a fahletše, le go beanywa o be a se a beanywa, ešita le go itšhela ka malladigwegwe o be a se a itšhela! Ba ka lapeng ba ile ge ba bona a tsena ka ntle ga go kokota, ba lemoga gore lehono gona yo e lego phokgo ya dikgati o tla iponatša makgatheng a gagwe, ya re le go dula a sešo a dula, a ema mojako a re:

'Nkgotlelele, tla mo!'

'Nna?'

'Anthe, go na le boNkgotlelele ba bakae ka mo lapeng la ka? Nkgotlelele, tla mo!'

'O reng o hloka le go upše wa re tatagongwana, ge o tloge o re Nkgotlelele?'

[Letl.124–125]

- 2.2.1 Go ya ka tsebo ya gago ya padi ye, Mmatshehla ke mang? (2)
- 2.2.2 Go ya ka setsopolwa se, ke eng se se hlotšego gore Mmatshehla a boele bogadi? (2)
- 2.2.3 Ngwala nako ya ditiragalo tša setsopolweng se sa ka godimo. (1)
- 2.2.4 Setsopolwa se se tšweletša Mmatshehla bjalo ka motho wa mohuta mang? Efa dintlha tše PEDI. (4)
- 2.2.5 Ke moya wa mohuta mang wo o fokago ka gare ga Nkgotlelele le ka gare ga Ntlogele? Fahlela karabo ya gago. (4½)
- 2.2.6 Tšweletša tema yeo e kgathwago ke molaodiši setsopolweng se. (1)
- 2.2.7 Maikutlo a Mmatshehla ke a mohuta mang go ya ka setsopolwa se? Fahlela. (3)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 35**

KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA**DI ŠITILE PHAAHLA – SN Tseke****POTŠIŠO YA 3**

Araba potsišo ye TELELE goba ye KOPANA (setsopolwa).

Sekaseka molaetša (kgwekgwe) wa papadi ye ka mantšu a go se fete a 300.

[35]**GOBA****POTŠIŠO YA 4**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

4.1 SETSOPOLWA SA A

MOTŠHATŠHA:	Ke a dumela gore Namele o re kwele gabotse. Ge a ka se tle le lengwalo leo bosasa e sa le nako, wena Tlhakolane o tle le mangwalo ka moka a Namele a mathaitshai le banenyana ba sekolo gore ba mo rake, a ye ga gabo.
TLHAKOLANE:	Aowa, nka se tle le ona. Ke tla a iša Kgorong ya Thuto goba ofising ya bahlahlobi gore a kobje mo sekolong se le tše dingwe mo Lebowa. Ona ke a swere ka moka ga ona gotee le ao bommagobana ba gagwe ba mo ngwaletšego ona ge a seno loba batswadi gore ba se mo tšeele magato.
NAMELE:	<i>(O tlaletšwe, o tšhogile.)</i> Kgane baisa ba gešo le kwele ge ke reng? Ke tla le fa dipalopalo ka botlalo hle banna. Ke mokgwa wo yo Tlhakolane a gopolago go ntira ka gona e fo ba gore ke ikele meepong goba mabaleng ke yo nyaka mošomo.
MONAWA:	Aowa, morutiši, se iše pelo mafiša. ke gona ke tla go šireletša. Ba ga ba tshwenye, ke bašemane ba ka. Di felela gona mo, ga go Lefagwana mo re bego re tla re o tla re ka bosadi a hlohlonwa ke leleme a sebela yo mongwe.
MOTŠHATŠHA:	O a rereša. Re swere magang fela. O se tšhoge monna, o a tseba gore Tlhakolane ke monnanna.
NAMELE:	Ke a leboga. Ke le botile ge ke le mo. Ka ntle le lena, go ka se loke selo ka ba bangwe ba rena.
TLHAKOLANE:	Nna ga ke kwane le motho gore a re rena mola a ipolelela a nnoši. A le a mo kwa gore o re bangwe ba rena, o ra yena le bomang?

MONAWA:	Kgane o name o reng monna? Re swara ka mo, o phutloga ka mo, molato ke eng ka wena le yo Namele?
MOTŠHATŠHA:	O ka se tsebe. Mohlomongwe ba bakišana tša go hloka maina, tša go se šupege, tša go se bolelege.
	[Letl. 67]

- 4.1.1 Laetša tikologo ya ditiragalo tša setsopolwa se. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 4.1.2 Tsopola dintlha tše PEDI tšeo di tšweletšago gore Namele ke lefšega ebile ga a na sephiri. (4)
- 4.1.3 Mantšu a ka mašakaneng a bitšwang? (1)
- 4.1.4 Setsopolwa se se ka bapalega sefaleng na? Fahlela karabo ya gago. (2½)
- 4.1.5 Hlaloša molaetša wa setsopolwa se. (3)
- 4.1.6 Bontšha phapano yeo e tšweletšwago ke poledišano ya setsopolwa se. (2)
- 4.1.7 Tšweletša maikutlo a Namele go ya ka setsopolwa se. Fahlela. (3)

4.2 SETSOPOLWA SA B

TLHAKOLANE:	<i>(O bitša motho tsoko ka molodi gomme go tšwelela Monawa a na le Motšhatšha)</i> Hei! Monna! O reng o etla le yo Motšhatšha mola ke boletše le wena fela?
MONAWA:	Tlogela tšeo, mpotše gore na yo Mohwiti o reng ka Lefagwana le Theepe.
MOHWITI:	Thaka' kgoši! Kgane ge le le mo le ntherile bašaa? Mošemanyana yo Tlhakolane ga se selo. O ntira mpša ya go goketšwa ka dijo. O mphile seno se gore ke tagwe gomme a nthekiše. <i>(O pšhatla lenaka)</i>
MONAWA:	Le nna ke mo sotše ge a re o tla go wena go kwa ka ga lenyalo la Theepe le Lefagwana ka gobane ke bone e le go lokela nko ka ditabeng tša batho.
MOTŠHATŠHA:	Nna ke bona yo Tlhakolane a le bonyatši go Mohwiti, Theepe le yena Lefagwana. Nna ke kgopela gore Theepe le Lefagwana le bona ba mošate ba tsebišwe bohwirihwiri le boferehli bja yo Tlhakolane pele a senyetša ba bantši.
MOHWITI:	Le nna ke naganne bjalo ka sona sehwirihwiri se, tweša ye, lerutlametse le, seratatshela se, gore a be a fihle mošate le go bahlahlobi gore ba ahlole yo Tlhakolane.

TLHAKOLANE: Ke le kwele, ke kgopela tshwarelo, ke lahlile bile ke tla metša mahufana a ka le Lefagwana go tloga lehono le.

[Letl. 104–105]

- 4.2.1 Go tšwa setsopolweng se, tsopola dintlha tše PEDI go laetša semelo sa Tlhakolane. (4)
- 4.2.2 Efa mehola ye MEBEDI ya mantšu a ka mašakaneng. (2)
- 4.2.3 Tsopola ntlha yeo e laetšago gore tikologo ya setsopolwa se ke ya selegae. (2)
- 4.2.4 Poledišano ye e tšweletša seemo sa mohuta mang sa bophelo ka Lefagwana le Theepe? (2)
- 4.2.5 Polelo ya Mohwiti e tšweletša thuto efe bophelong? (2)
- 4.2.6 Ke ka lebaka la eng go ka thwe setsopolwa se ke legato la tlemollo ya lehuto? (2)
- 4.2.7 Polelo ya Tlhakolane ya mafelelo setsopolweng e tšweletša maikutlo afe? Fahlela karabo ya gago. (3½)

[35]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA**TŠA LEFASE GA DI FELE – MFC Matshela le ba bangwe****POTŠIŠO YA 5: O SWERE JACKPOT**

Sekaseka thulaganyo ya kanegelokopana ye go ya ka dintlha tše di latelago ka tlase. Tshekatsheko ya gago e be ka mantšu a go se fete a 300.

- Kalotaba (Bothata, baanegwa, tiragalo le tikologo)
- Tšwetšopele
- Sehloa/Sehlwa
- Tlemollo ya lehuto/Mafelelo

[35]**GOBA****POTŠIŠO YA 6: NGWETŠI YA MMAMORAKA LE MONNA O BOLAWA KE SEO A SE LLEGO**

Bala ditsopolwa tše tša ka tlase ka šedi gomme o arabe dipotšišo tša go di latela.

6.1 SETSOPOLWA SA A: NGWETŠI YA MMAMORAKA

Lontšeng o be a eya a se a swara selo le ka sente ya lešidi, mola re tseba botsebotse gore moyamahlong a tau o ya a swere serumola le tšhoša. *Ausi* Mary o tla re ge a gomiša dinao gare ga mpa ya bošego, e be o beputšwe ke nna ya motse. Ge a tsene lontšeng o be a sa phake thoko. Motho wa go ntšha mahlo dinameng le mašapong e be e le yoo. A tseba go seleda mpa ya gagwe. Ngwanenyana wa Segopše o be a ka se tsoge a ile a lala ka lenyora goba a bofa mpa ka lenti, kudu ge boMoraka ba sa buša moya go leno lefase.

O tla hwetša a bitšwa ka mo le ka fa nke borokgo bja gagwe bo tla pharoga ra bona dikhupamarama ka ge a menne noka gore yo a hwago a hwe gomme wa go phela a phele ka sebe. Banna ba go tšwafa le go ingwaya ba be ba roma yena gore a ba rekele seputla le semetlane. O tla re go ba rekela a boe a swere le galase ya gagwe gobane nnete molomo ge o eja o roga wo mongwe. Kgadi e tla re e dula fase e ntšhe la mohlagare e myemyele gore a goge maikutlo a moromi, a be a re: *'Keep change dear, my chocolate!'* O tla be a šetše a beile lešago fase kgauswi le Moraka. Moraka a be a mo phaphathe mašago eke o mo phumola lerole, leano e le go ikweša maduledi a mmadibekwane yoo.

[Letl. 41]

- 6.1.1 Molwantšhwa wa kanegelokopana ye ke mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 6.1.2 Go ya ka tsebo ya gago ya kanegelokopana ye, *Ausi* Mary o feleditše kae? (2)
- 6.1.3 Go ya ka mongwadi, tikologo ya setsopolwa se ke ya mohuta mang? Fahlela. (2½)

- 6.1.4 Hlaloša tema ye e kgathwago ke mongwadi setsopolweng se. (2)
- 6.1.5 Tšweletša tswalano magareng ga *Ausi* Mary le lefelo la *lontšeng*. (2)
- 6.1.6 Na *Ausi* Mary ke motho wa mohuta mang? Fahlela ka ntlha e TEE. (2)
- 6.1.7 Ke thuto efe yeo e tšweletšwago ke setsopolwa se? (2)
- 6.1.8 Maikutlo a mongwadi ke afe mabapi le *Ausi* Mary? Fahlela. (3)

6.2 SETSOPOLWA SA B: MONNA O BOLAWA KE SEO A SE LLEGO

Ba tšwela pele le go opela ba be ba tsena ka mojako wa kantoro. Barutiši ba bangwe ba be ba thomile go thothomela. Ge e le Motantang yena ga re sa bolela, o be o ka re kgogo e netšwe ke pula. Pelo ya gagwe e be e kiba gabohloko. E kiba go feta makga a legolo ka motsotso o tee. Nko ya gagwe ye kgolo o ka re e ka se tsoge e tsenwe ke mpshikela. Molomo o eya fase le godimo o ka re lentšu le lengwe le lengwe leo a tlogo le bolela le tla ngwalwa ka ditlhaka tše kgolo fela. A leka go fihla letšhogo fela dikudumela tša laetša gore o tšhogile. A be a rapela gore eke lefase le ka pharoga gomme a tsena, fela *kgoro ya gana ya re che*. Go be go se moo a ka go tšhabela gona. O be o ka re motho a thoma go namela sefofane. Le pula o be a šetše a thomile go neša ya medupi mola go se na le ka ntakadiana ya leru leratadimeng. Ka nako yeo bana ba bangwe ba be ba nametše ditulo le ditafola, ba bethantšha dipuku le maboto ba bile ba kgeila maphephe. Ba bangwe ba be ba swere metšhene ya go tlanya ba itira batlanyi. Go be go senyegile go le bothata. Ka go lemoga gore Motantang o tšhogile, Kgankga a mo kgopela motšoko.

[Letl.96]

- 6.2.1 Ke mohuta ofe wa thulano wo o tšwelelago mo setsopolweng? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 6.2.2 Tsopola ditiragalo tše PEDI tšeo di laetšago moya wa letšhogo. (4)
- 6.2.3 Ditiragalo tša setsopolwa se di hlotšwe ke eng? (2)
- 6.2.4 Setsopolwa se se tšweletša Motantang bjalo ka motho wa mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 6.2.5 Setsopolwa se se tšweletša tikologo efe? Fahlela. (2½)
- 6.2.6 Ditiragalo tša setsopolwa se di nyalelana bjang le hlogo ya kanegelokopana ye? (2)
- 6.2.7 Na maikutlo a gago ke afe mabapi le tiragalo ya mohuta wo dikolong? Fahlela. (3)

[35]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: THETO**DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe**

Araba dipotšišo tše PEDI fela.

POTŠIŠO YA 7

Bala direto tša ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go di latela.

Go pokolo – OK Matsepe

- 1 Go go makala go fetša nka se ke,
- 2 Gore sefapano o se belegetše eng.
- 3 Na se lebetšwe go wena e seng
- 4 Neng ka ntle ga letšatši lela ke se seke?
- 5 O dungwa ke nna, maaka ga a botse,
- 6 Ka sona o tla tsena le nna ke a bona.
- 7 A ke go amogetše, le nna o tla mpona,
- 8 Go Mo khunamela go nkweša bose.
- 9 Magetleng le nna a ke se rwale,
- 10 Kgopolong ke be yo ke hlatswegilego.
- 11 E sego gore go go tsebafele ke se ke se dirilego,
- 12 A ke sepedišane le wena ke be wa gago o nthwale.
- 13 O phate ya Yomogolo,
- 14 A ke go rete ka bjago bogolo.

[Letl. 41]

- 7.1 Efa mohuta wa sereto se o be o tšweletše lebaka la gago. (2)
- 7.2 Tsopola mohlala wa kelelothallo o be o fe mošomo wa yona. (3)
- 7.3 Laetša mohlala wa morumokwano go tšwa methalothetong ya 2 le 3. (2)
- 7.4 Laetša tema yeo e kgathwago ke sešura mothalotheong wa 7. (2)
- 7.5 Moko/Molaetša wa sereto se ke ofe? (3)
- 7.6 Ke moya ofe o tšweletšwago ke sereto se? Fahlela. (2½)
- 7.7 Efa kakaretšo ya sereto se. (3)

[17½]**GOBA**

POTŠIŠO YA 8**Matete a lefase – NS Puleng**

1 Morena, mahlo a ka a mpontšha
 2 Mabohlatse a atla tšago, Ramaru;
 3 Ke lebeletše mathoko ka moka a lefase,
 4 Ka kgotsa ge ke bona mabothakga:
 5 Dithaba, mebotu, meedi, dinoka le mawatle,
 6 Diphoofolo le dimela di kgabišitše naga,
 7 Dinonyana tša legodimo di fofa sebakabakeng,
 8 Bošego le mosegare di neana bokoloti.
 9 Ge tšatši le khuta ka thaba tša bodikela,
 10 Legodimo le tšhepha ka mebele ya lefaufau,
 11 Seedi se senala sa wela lefase,
 12 Tšohle di paka matete le bogolo bjago.
 13 Bana ba belegwa motsotsong wo mongwe le wo mongwe,
 14 Lehu le lona le tšere kgang le bophelo.

 15 O le bopile O le rata lefase,
 16 Go lona wa hlomela **hlogedi la bophelo**,
 17 Gare ga mahlogedi ka moka a tletše,
 18 Wa kgetha leo o le bopilego ka swantšho sago,
 19 Go ba mookamedi wa tšhemo ya Edene,
 20 Taolo ka moka ya ba atleng tšagwe.
 21 Ge o mo lebelela wa hwetša a hloka molekane,
 22 Gobane o le Ramaatla wa mo robotša boroko,
 23 Wa ntšha kgopo ya gagwe wa e hlomela go Efa.
 24 Sebe se tšile sa mo laka yena motho,
 25 Wa mo rakela faseng gae la dillo,
 26 Gore ka dikudumela le megokgo,
 27 A bune seo a se bjetšego;
 28 Re bjala swiswing ra buna pepeneneng.

[Letl. 51–52]

- 8.1 Hlaloša sebopego sa sereto se. (2)
- 8.2 Akaretša sereto se ka dintlha tše THARO. (3)
- 8.3 Laetša kelelothallo seretong o be o fe mošomo wa yona. (2½)
- 8.4 Tšweletša kgopolo ya sereti mothalotheong wa 28. (2)
- 8.5 Hlaloša tirišo ya leswao leo le šomišitšwego mothalotheong wa 4. (2)
- 8.6 Sereto se se na le khuetšo ya bodumedi. Fahlela ntlha ye go tšwa seretong. (2)
- 8.7 Efa leina le mošomo wa sekapolelo seo se dirišitšwego mothalotheong wa 10. (1)
- 8.8 Nepo/Thuto/Maikemišetšo a moreti ka sereto se ke afe? Hlaloša ka dintlha tše THARO. (3)

[17½]**GOBA**

POTŠIŠO YA 9**Tebatšo – Dr MA Makgopa**

1 O nkgahlile ngwana' Serogole
 2 O nkgahlile ka dilo ka moka tša gago,
 3 Tšatši la mathomo ngwana' Serogole,
 4 Ke rile ke go bona ka kwa ke kgahlega,
 5 Ke rile go go bona o sepela,
 6 Ka bona o sepela ka go nanabetša,
 7 Eke o katse e iketletše go sepela.

8 Kgarebe sebakwakemasogana,
 9 Kgarebe ya nko ya lenono,
 10 Nko ya go etša ya Boramošweu.
 11 Ngwana' Serogole ge o bolela,
 12 **Ka ganong go tšwa gauta.**

13 Ke be ke ipotša gore mo ke lego gona,
 14 Ke bofelong bja bophelo.
 15 Ke rile go go bona,
 16 Ka thobologa pelo,
 17 Ka tloga bošuaneng bja ka,
 18 Ka lebaka la gago ngwana' Serogole,
 19 Wa nthoba pelo bokathoba ya Makgowa,
 20 Ka bona bophelo go nna bo le gona
 21 Wa ntebatša mahloko le mašwana Tebatšo.

[Letl. 65]

- 9.1 Tsopola poeletšothomi ye e tšwelelago temathetong ya mathomo. (2)
- 9.2 Ngwala moko/molaetša wa sereto se ka dintlha tše THARO. (3)
- 9.3 Sekaseka ka moo ditematheto le methalotheto ya sereto e bopilwego ka gona. (2)
- 9.4 Efa leina la sekapolelo seo se dirišitšwego mothalotheotong wa 7 o be o fe mošomo wa sona. (2½)
- 9.5 Laetša kelelothalalo temathetong ya boraro o be o fe mošomo wa yona. (3)
- 9.6 Hlaloša kgopolo ya moreti ka mmolelwana wo o kotofaditšwego (mothalotheoto wa 12). (2)
- 9.7 Ala maikutlo a moreti ka botlalo seretong se. (3)

[17½]**GOBA**

POTŠIŠO YA 10**Motsemollakoma – NS Puleng**

- 1 Ba tlile ka diphatšamaru le maselawatle,
 2 Bangwe dinao tša ba **kuka** tša ba goroša.
 3 Ba tlile ka dikoloyana le difatanaga,
 4 Bangwe ka metsekedi le ditimela,
 5 Ba tshetše matsha le mawatle ba rutha,
 6 Ba **nanoga** ka matši le dithokgwa,
 7 Ba namela meboti le meedi ka tshepo;
 8 Go bona lehutšo le kaaka legonono.
- 9 Ba tšwa khutlonne tša lefase,
 10 Mebotong ya khutšo ya boTranskei,
 11 Ba tšwa Taung gaMoletsane Lesotho,
 12 Bangwe masoding a bofanego a Batswana;
 13 Ba tšwa boZambezi ba tshetše Limpopo,
 14 Ba tlile ka diketekete tša diketekete,
 15 Ba tšwa bootokise Bodikela bja Afrika,
 16 Bangwe gae gaSekhukhune le gaMphahlele,
 17 Le kua Swatseng bangwe ba phutše.
- 18 Ba tlile ka ditlhologelo tša mehuta,
 19 Bangwe ba šikere, bangwe ba ikgonere;
 20 Ba kgabile mafuomatala Motsemollakoma,
 21 Ba phaletše naka' phala e llile,
 22 Ba tlogetše dirathana gae le diputswa.
 23 Tshepo ke go hwetša dilatšatlalakang.

[Letl. 54]

- 10.1 Tsopola mohlala wa poeletšothomi temathetong ya mathomo. (2)
- 10.2 Hlaloša morumokwano wo o bonalago temathetong ya mathomo. (2)
- 10.3 Tšweletša sebopego sa sereto se ka dintlha tše THARO. (3)
- 10.4 Laetša ka mo moreti a dirišitšego pheteletšo temathetong ya mathomo ka gona. (2)
- 10.5 Ke ka lebaka la eng moreti a kgethile go šomiša mantšu ao a kotofaditšwego? (2)
- 10.6 Hlaloša mohola wa sešura mothalotheong wa 19. (2)
- 10.7 Na sereto se ke sa mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (1½)
- 10.8 Tšweletša molaetša wa sereto se. (1)
- 10.9 Hlaloša kgopolo ye e tšweletšwago methalotheong ya 22 le 23. (2)

[17½]

PALOMOKA YA KAROLO YA D: 35
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70